

ДАЧНІ ГОСПОДАРСТВА ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ – ДОПОМІЖНИЙ РЕЗЕРВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАСЕЛЕННЯ ПРОДУКТАМИ ХАРЧУВАННЯ

*М.Г.Ігнатенко, доктор сільськогосподарських наук, професор
В.О.Малєєв, кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Херсонський державний аграрний університет*

Дачні господарства (офіційна назва — садові товариства) — оброблювані земельні наділи, що виділяються з резервного земельного фонду області на пільгових умовах, з метою заохочення розвитку виробничо-рекреаційної діяльності городян. Поліфункціональні за своїм призначенням землеробні ділянки дачників існують за рахунок особистої праці сім'ї, у зв'язку з чим виробничо-рекреаційна діяльність в них регулюється внутрішньо-сімейними відносинами, загальними законами і правилами взаємовідносин громадян України. Відзначимо, що в більшості випадків під “дачну забудову” відводились земельні ділянки малопридатні для використання у великих виробничих формах господарювання (минулі колгоспи, радгоспи).

Одна з особливостей дачних господарств населення полягає в тому, що переважна частина виробленої ними продукції використовується для задоволення їх власних харчових і виробничих потреб. Цю думку поділяють багато відомих вчених-аграріїв, в тому числі академік Оніщенко О.О. Іншою особливістю ведення таких господарств є найбільш повне використання робочої сили сім'ї. На це вказував ще А.В.Чаянов: “Задачей крестьянского трудового хозяйства является доставление средств существования хозяйствующей семье путем наиболее полного использования имеющихся в ее распоряжении средств производства и рабочей силы”.

Херсонська область серед інших областей України за насиченістю дачними господарствами займає особливе місце. Майже 69,5% сімей, що мешкають у містах області, користуються дачами (при середньому по Україні показнику близько 50%). Серед сприятливих географічних та економічних факторів, що стимулю-

ють розвиток дачного господарства області, слід визначити в першу чергу такі сприятливі умови, як теплий клімат, прирічне та приморське положення значної частини території Херсонщини (прив'язка її до долини річки Дніпро, та до північного узбережжя Чорного та північно-західного узбережжя Азовського морів). Безумовно, позитивний вплив на розвиток дачного господарства області (з погляду на додатковий попит на сільськогосподарську продукцію) — є сусідство з головною рекреаційною зоною регіону — Кримом. Територія центральної та південної частини області в цілому добре забезпечена транспортними шляхами сполучення, що також сприяє розвитку дачного господарства (колективного садівництва).

Аналіз статистичного матеріалу щодо розвитку дачного господарства у розрізі адміністративних районів свідчить про практично повсюдне його розміщення. Але найбільш інтенсивно, з позиції розвитку дачного господарства, освоєні дельта і долина річки Дніпро з прилеглими територіями, а також приморські зони. В розрахунку на 1 га площі території в плавнях Дніпра розташовано біля 9 дачних ділянок, в придолинній зоні — 6, а в приморській зоні лише 4 ділянки [1].

Якщо говорити про загальні відомості, зокрема про структуру і розміри (станом на 1.01.2003р.) садових товариств в області, відзначимо, що всього садових товариств 376 одиниць, садових ділянок 69393 одиниці, а загальна площа садових товариств — 5572,6 га та середній розмір садової ділянки складає — 0,08 га.

За формами власності структура земельних садових товариств поділяється таким чином: загальна площа садових товариств — 5572,6 га, з яких 608,8 га (10,9%) знаходиться у колективній власності і 4963,8 га (89,1%) — у приватній власності.

Загальна кількість садових ділянок в області 69393, з яких 10,4% — колективної власності, 89,6% — приватної власності.

Серед районів Херсонської області такі придніпровські і приморські райони, як Білозерський, Голопристанський, Каховський, Скадовський, Цюрупинський, міста Н.Каховка, Херсон — мають найбільшу площу, що зайнята садовими товариствами. Це ще раз

підкреслює пряму залежність “щільності” дачних ділянок від близькості до водоймищ.

Для більш детального аналізу стану використання земель під дачну забудову, нами використано дані про зону колективних садів Херсонського обласного відділу Українського фонду соціальних гарантій воєнослужбовців та ветеранів збройних сил на території Раденської сільської ради Цюрупинського району Херсонської області, що має назву “Славутич”.

Техніко-економічні показники зони відведення (за проектом):

- загальна площа земельної ділянки — 23,7 га;
- територія зони особистих земельних ділянок — 21,0 га;
- у тому числі вулична мережа — 2,27 га
- територія зони загального використання — 0,7 га;
- кількість особистих земельних ділянок — 212;
- середня площа особистої земельної ділянки — 0,06 га;
- відстань по автомобільних шляхах до районного центру — 19 км, обласного — 49 км.

Згідно з існуючою схемою фізико-географічного районування півдня України ділянка колективного саду “Славутич”, що ми розглядаємо, розташована у південній частині Причорноморської низовини на лівобережжі Дніпра.

Рельєф ділянки слабохвилястий. Є загроза вторинного засолення. Грунтові води мінералізовані і залягають порівняно на невеликій глибині — 3,0-3,7м.

У зоні особистих земельних ділянок запроектовано 212 ділянок, які використовуються для вирощування фруктових дерев, плодкових чагарників, ягідних та овочевих культур. На них розташовано також садові будинки і допоміжні будівлі “дачників”.

Планування ділянки в розрахунку на 1000м² передбачає переважно такі зони:

- зона плодкових та ягідних культур площею до 500м²;
- зона ягідних культур, площею 70-80м²;
- зона овочевих культур, 70-80м²;
- зона відпочинку площею 100-120 м² — на ній дачники

розташовують гойдалки, мікробасейни, пісочниці тощо;

• господарча зона.

Використовуючи фактичні економічні показники наслідків господарської діяльності дачних господарств за три роки (2000-2002рр.) садового товариства "Славутич", розраховано середню врожайність сільськогосподарських культур з цієї ділянки. За допомогою даних про середню врожайність фруктів по області встановлено, що в зоні плодово-ягідних чагарників, якими зайнято 0,05 га, урожайність складає близько 197 кг за сезон. В зоні ягідних культур, що займає ділянку розміром 0,7 соток, урожайність дорівнює близько 50,7 кг. В зоні овочевих культур площею 0,7-0,8 соток, в якій найчастіше вирощують такі культури, як цукровий буряк, картоплю, огірки, томати та інші культури врожайність буряка з 0,1 сотки дорівнює 12 кг, картоплі з 0,4 сотки — 90 кг, томатів з площі 0,2 сотки — 50 кг, огірків з 0,1 сотки — 30 кг.

Рівень споживання сім'єю за рік продукції, яка зібрана з власної дачної ділянки становить: фруктів та ягід — 120 кг; картоплі — до 85 кг; овочів близько 70 кг. У грошовому виразі це становить близько 660 гривень.

Наведені показники дають основу стверджувати, що лише прямий прибуток плодоовочевої продукції у розрахунку на одну сім'ю задовольняє майже повністю потреби сім'ї з розрахунковою чисельністю чотири чоловіка. В той же час матеріальні витрати за "дачний сезон" дорівнюють 800-830 гривень. Але, якщо додати рекреаційний ефект, який є наслідком оздоровчої функції дачного господарства, що складає не менш, ніж 1000-1200 гривень (наприклад, 4 путівки (курсівки) на 12 днів для сім'ї коштують $420 \times 4 = 1680$ гривень, а з урахуванням транспортних витрат близько 1800 гривень), то можна стверджувати, що дачні господарств завжди є ефективними.

Подальше підвищення продуктивності дачного господарства Херсонської області значною мірою пов'язано з покращенням водозабезпечення поливних дачних господарств. В даний час із загальної кількості (376 садових товариств, що містять 69393

садові ділянки), зрошувальна мережа є лише у 172 садових товариствах, що складає 45,7%. В таких районах Херсонської області, як Генічеський, Голопристанський, Каланчацький, Велико-олександрівський, а також в Херсонській міській раді зрошувальна мережа практично відсутня зовсім. І навпаки, достатньо забезпечені зрошувальною мережею дачні господарства таких районів області як Бериславський, Нововоронцовський, Цюрупинський, Чаплинський, місто Нова Каховка. Садові товариства інших районів області зрошувальною мережею забезпечені частково. Крім того, ті господарства, що мають поливні мережі, за своєю пропускною здатністю задовольняють поливні потреби лише на 50-75%. Таким чином, за рахунок повного задоволення господарств у зрошенні є можливість підняти продуктивність дачного господарства області ще не менш, як на 25-30%.

Іншою проблемою розвитку, стабільного функціонування та подальшого розвитку дачних господарств є забезпечення дачників відносно дешевим транспортом. На сьогоднішній день мінімальна кількість поїздок за сезон (30-35 відвідувань сім'єю з 4 чоловік своєї дачі) обходиться у суму 500-600 грн. Транспортні витрати для Херсонських сімей (не пенсіонерів та пільговиків) стають головною опосередкованою складовою матеріальних витрат на утримання дачної ділянки.

Ще однією проблемою підвищення рівня ефективності дачних господарств є необхідність подальших науково-практичних розробок щодо захисту рослин в умовах підвищеної вологості повітря (плавні та придолинна зона Дніпра), близького залягання рівня підґрунтових вод та недосконалого ручного способу обприскування при використанні "жорстких" пестицидів.

І останнє. Дачні ділянки для кожної сім'ї залишаються не лише виробничо-рекреаційною складовою життєдіяльності, але й засобом самореалізації трудових можливостей сім'ї, тому заслуговує підвищеної уваги зі сторони владних структур. В таких умовах дачне господарство Херсонської області і надалі буде виконувати функції допоміжної і економічно ефективної підгалузі сільського

господарства. Найближчі перспективи: за рахунок покращення водозабезпечення дачні господарства спроможні підвищити свою продуктивність ще на 25-30%.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ігнатенко М.Г., Малєєв В.О. Шляхи розвитку особистих підсобних господарств // Матеріали Міжн. конф. "Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності і господарювання" – Харків, Т.1 – 2001. – С.78-79.
2. Комліченко О.О. Удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування особистих господарств населення. – К: ІАЕ УААН, 2003. – 118с.
3. Оніщенко О.О. Ефективність господарств населення // Економіка України. – 2003.-№1 – С.60-69.
4. Чаянов В.А. Крестьянское хозяйство: Избранные труды. – М.: Экономика. – 1989. – 492с.